

Što nova vlada ne bi trebala zaboraviti?

*Mate Babić**

Kao i svaka vlada, i hrvatska vlada mora uvijek imati na umu da ju je narod izabrao da promiče javne interese, a ne stranačke ili privatne. Osim toga hrvatska vlada mora imati na umu da ju je narod izabrao da zemljom upravlja, a ne da ju rasprodaje.

Iz ovoga slijedi da nova hrvatska vlada treba dati prioritet borbi protiv korupcije kako bi se zaustavilo prelijevanje društvenog bogatstva u privatno, što za posljedicu ima veliko raslojavanje društva — tako da siromašni postaju sve siromašniji, a bogati sve bogatiji. Povećanje ukupnog društvenog blagostanja, što je zadaća svake vlade, ostvaruje se ne samo povećanjem domaćeg proizvoda nego i njegovom pravednijom raspodjelom.

Sadašnji veliki ekonomski problemi kao što su nezaposlenost, vanjska i unutarnja zaduženost i drugi ne mogu se riješiti ako se ne riješi problem korupcije. A za rješavanje problema korupcije treba puno toga napraviti. Prvo treba početi s redefiniranjem vrijednosnih kriterija i moralnih vrijednosti. Vrijednosti katoličkog morala su zapuštene do te mjere da se često pohlepa, kao i drugi od sedam smrtnih grijeha, uopće ne smatra grijehom. Zavist također. Krađa društvene imovine (Ne ukradi!) ne smatra se grijehom. Kad se ovakvi grijesi ne smatraju zločinom, onda je logično da se oni i ne sankcioniraju. Zato ni sudstvo ni policija ni inspeksijske službe ne progone takva djela. A ako se takva djela ne sankcioniraju, onda je normalno da se šire. A to potkopava temelje na kojima počiva cjelokupna državna struktura.

Ni najveći ekonomski problem — nezaposlenost — ne može se eliminirati dok postoji korupcija. Naime, korupcija djeluje na povećanje troškova jer se uz cijenu plaća i »provizija«. Ona povećava neizvjesnost, što utječe na smanjenje poslovnih investicija, a time i na povećanje nezaposlenosti. Zbog pravne nesigurnosti i korupcije poslovni ljudi orijentiraju svoje investicije na kratki rok, a to može štetiti privrednom razvoju jer je on po svojoj naravi dugoročan. Osim toga korupcija stimulira privrednike da iz »legalne« prelade u »ilegalnu« ili »sivu« ekonomiju, što utječe na preraspodjelu dohotka i bogatstva (jer oni poštenu plaćaju porez i umjesto onih koji ga izbjegavaju), povećanje porezne presije, smanjivanje konkurentnosti hrvatskog izvoza, porast problema zaduženosti itd.

* Prof. dr. sc. Mate Babić, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Korupcija raste sa smanjivanjem odgovornosti državnih dužnosnika, s porastom njihovih diskrecijskih prava, ali i s porastom stupnja monopolizacije u privredi, realnoj i financijskoj. Zato se borba protiv korupcije i mora voditi povećanjem odgovornosti svakog državnog dužnosnika (ne samo političke nego i kaznene!) i demonopolizacijom hrvatske privrede, posebno financijskog sektora.

Veliki problem vanjske zaduženosti hrvatske privrede, koji je naročito eskalirao u razdoblju 2002.–2003., postao je najveće ograničenje za ekonomsku politiku u Hrvatskoj. Po standardnim pokazateljima zaduženosti — udio vanjskog duga u domaćem je proizvodu 76%, udio duga u izvozu je 146% i drugima, Hrvatska je postala visoko zadužena zemlja. Taj dug treba vratiti. U 2004. godini treba vratiti 2.537 mil. USD glavnice i 778 mil. USD kamata. U 2005. treba otplatiti 2.649 mil. USD, a u 2006. 2.926 mil. USD glavnice plus kamate. Želimo li to vratiti, morat će se smanjiti domaća potrošnja, ili povećati domaća proizvodnja. Potrošnju, posebno onih najsiromašnijih ne treba smanjivati. A da bi se povećala proizvodnja, potrebno je uvesti niz strukturnih promjena u proizvodnji. Posebno se to odnosi na upravljanje i na uvođenje odgovornosti menadžmenta za rezultate poslovanja poduzeća. Za učinkovitost poslovanja poduzeća, a time i cijele privrede, nije bitno vlasništvo, nego upravljanje. Sjetimo se samo prisposobbe o upraviteljima iz Svetog pisma, Mt 25, 14–30.

Vanjski se dug ne može smanjiti ako se ne smanji unutarnji javni dug. A javni dug se može smanjiti povećanjem poreznih prihoda i/ili smanjivanjem poreznih rashoda.

Povećanje poreznih prihoda kojima se financiraju budžetski rashodi treba ostvariti povećanjem naplate poreza, a ne povećanjem poreznih stopa. Smanjivanjem porezne evazije proširuje se porezna osnovica pa se uz iste ili čak smanjene porezne stope može prikupiti veći porezni prihod. Tako se smanjenjem poreznih stopa može poticati proizvodnja, privredni razvoj, štednja i zaposlenost.

Smanjivanje budžetskih rashoda treba znatno pridonijeti smanjenju budžetskog deficita i povećanju nacionalne štednje, što je nužno za pokretanje privrednog razvoja i otplatu dospjelih inozemnih dugova. Racionalizacija državne uprave prvi je korak k smanjivanju budžetskih rashoda. Hrvatska je naslijedila glomaznu birokraciju iz socijalizma. Kriterij političke podobnosti, Parkinsonov zakon i loša organizacija temeljni su uzrok hipertrofiji državne uprave. Zato smanjivanje broja ministarstava, županija, općina i zaposlenika u njima može bitno smanjiti troškove države i povećati njezinu učinkovitost. Kriterij otpuštanja zaposlenika u državnoj upravi ne smije biti politička podobnost. Otpustiti treba one koji ne žele ili ne znaju raditi bez obzira na njihovu političku opredijeljenost.

U sferi vanjske politike hrvatska vlada mora konačno početi snažno štititi hrvatske nacionalne interese. Naravno da to treba postići diplomatskim putem, ako je ikako moguće. Međutim, i hrvatska diplomacija se mora ponašati u skladu s temeljnim pravilom: »suaviter in modo, fortiter in re — u načinu blago, a u stvari nepopustljivo«. Ne smiju se prihvaćati nikakvi kompromisi koji su na štetu temeljnih hrvatskih nacionalnih interesa. Kompromis je dobar samo onda kad je u interesu objiju strana, a utemeljen je na pravu i pravdi. Ako je kompromis na štetu jedne strane, on je nepravedan, ta ga strana smatra nametnutim i jedva čeka priliku da ga ispravi. Zato takvi kompromisi ne rješavaju probleme, nego ih samo odgađaju.